

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعہ سی

ایک آیدہ برنشر اولنور

مندرجات

فواد پاشا قوناغی نصل مالیه دائرہ سی اولدی عبدالرحمن شرف
تعلیمات شہید علی پاشا محمد غالب
قویون آطہ لری اوکنده کی دکیز حربی وساقزک فور تاریخیشی . صفوت
ابراہیم متفرقه دو قنور قاراچون
» ذیل انجمن
روم سلجوقی دولتنک انقراضیلہ تشکیل ایدن طوائف ملوک . احمد توحید
تفرقه : تاریخ سلطان محمد خان ثانی؛ مؤلفی قریتو وولوس . مترجمی قارولیدی

فیثائی ہ غروش

استانبول

مطبعہ عثمانیہ

مطبعہ عثمانیہ

۱۳۳۸

ابراهيم متفرقه

کچن عصرلرده دولت عثمانیه نك خدمته داخل اولان محارلردن عثمانلی ملته اجرا ایتدکری فائده لی ایشلرایله بالخاصه ایکی ذات سرفراز اولشدر. بونلرک بریسی طویجی اوربان اوتنه کی مطبعه جی ابراهیم متفرقه در. یوزلرجه سنلر بوايکی ذاتک ایام حیاتلری بریرندن تفریق ایدیورلر. خدمتلیری یکدیگرنه مشابه اولدینی کي وطن عثمانیه داخل اولملری اسبابی ده بشقه بشقه در .

بری برفتح عظیمه ماده دیگری معارف عثمانیه به معنأ اولق اوزره ایکی نك خدماتی ده یاد و تذکاره احرادلر . اوربان کندی آرزوسی ایله ترکرک یانته کلوب فاتح سلطان محمد زماننده عثمانلی اردوستک استعمالی ایچون ایلك بیوک طویلری اصاعه ایتدی. استانبول دیوارلرنده رخنلر آچان جسیم طویلر اوربان اوسته نك چیره دستی مهارتیه میدانه گلش ایدی .

ابراهيم متفرقه کندی آرزوسی ایله دکل وقوعاتک الجاسی ایله عثمانلی ملتی خدمته کیرمش ایدی . بو عملکنده برنجی مطبعه نك تشکیلی ایله علومک تعمیمی ایچون غیرقابل فراموش برخدمت ایفالا ایشدر. قیمتلی تشبثاتی ایله بوملتک تاریخ علوم و معارفنده ذکر جیل ایله آگیلمنه شایان اولان بو فاضل ذاتک ترجمه حالنه عائد مطلع اولدیمز معلوماتی بو سطرلر ایله عرض ایدیورز .

ابراهيم متفرقه قالوینست خرستیان مذهبنده اولان فقیر بر محار

فاميليان ۱۶۷۴ سنه ميلاديه سنه يعني تخميناً ۱۰۸۵ سنه هجري سنه [۱] بحارستانك شرق طرفده اولان قولوزوار شهرنده [۲] طوغمشدر . باباسي آناسي فقير عائله دن اولوب بحارستانده بوفاميليانك شهرتي، يادكاري قلامشدر .

اوزمانده بحارستانده قاتوليكلر ايله پروتستانلر آراسنده دوام ايدن زقابت طولايييله بو مذهبلردن برينك مروجلري كندي مذهبلرنده كي ارباب علم و عرفاني تزيبدا ايله مخالفلرني مقلوب ايمكه چاليشديلر و بومقصد ايله كندي مذهبنده اولان فقير فقط ذكي چوجققلرك مجاناً تدريسي ايجون بك چوق مؤسسات ميدانه كتيرديلر . ابراهيم متفرقه دخي ذكي چوجققلردن اولمغله فقيرلكنه رغماً قولله كيوم يعني قوله از تسميه اولنان بيوك مكتبه تحصيل ايتشيدى . كنديسي پروتستان باباسي اولق نيتده ايدى [۳] ۱۱۰۴ سنه اورتده بحارقرالي توكللي بك عثمانلي اردوسى ايله متفقاً نجه لولر علينه وقوع بولان محاربه ائسانسده اون سكر ياشنده اولان بوكنج طالب اسى مجهول قالان بريرده بر مفرزه عثمانلي عكرينه مصادف اولوب اوزمانك عادتي اوزره عسكرلر طرفدن فديئه نجات آلمق اميدي ايله اسير طوتلشيدى . بوفقير كنج آدم ايجون هيچ كيسه فديئه نجات و يرمدى بو وجهله ۱۱۰۶ راده لرنده استابوله كتيريلوب بوزاده اسير اوله رق ساتلدى .

بوكنج بحارطالبك دين اسلامي نه وجهله قبول ايتديكني دوستلرندن اولان دوسوسور شويله حكايه ايتديور : « استابوله قبا و ظالم بر

[۱] ابراهيم كندي روايي اوزره ۱۶۹۲ سنه سنه ۱۸ ياشنده اولوب اسير طوتولشدر . بو حايجه سنه مزبورده تولد ايتشدر . بورايه عائله :

De Saussure Czezárnak Törökországai levelei 1730 - 39 bol
Budapest. 1909. ۹۳ صفحه

[۲] رساله اسلاميه نام كتابده ابراهيم كندي يازيور : بو بنده ضعيفك ولادني مملكت بحارده شهر قولوزوارده مقدر اولمغله »

[۳] ۹۳ ص De Saussure, Törökországai levelei.

آدمک انہ کچوب اوزون مدت سفیلانہ یا شامیندی، آرتق کولہ لکہ تحمل
ایده میوب اسلامی قبول ایتدی . ابراہیم تسمیہ اولندی . ابراہیم ذکی
و بحرکلی آدم اولوب برقاچ سنہ ۱۱۲۸ ترک لسانی و ارکان و آداب اسلامیہ
دخی او کرشم و مقدر افندیلردن برسی اولشدر ، [۱] .

دین اسلامی قبولدن ۱۱۲۸ سنہ قدر صورت معیشتی حقندہ معلومات
صحیحہ یوقدر و اولدینی دہ معلوم دکلدر . یالکز بوزمانلر دہ رسالہ اسلامیہ نامی
ایلہ دین اسلامک مدافعی ایچون بر کتاب تألیف ایتدیکی معلومدر .
بو کتاب علوم دینیہ اسلامیہ میں مکمل تحصیل ایتش اولدیتک برہانیدر .
بو کتابک تصنیفی ۱۱۲۳-۱۱۲۶ سنہ لری آراستہ وقوع بولشدر .
بو حکمزی کتابک صوک صحیفہ لرندہ بولنان سوزلردن استدلال و استتاج
ایده ییلرز . کتابی یازمش اولدینی زمانہ اوروپا ملترینک احوالندن بحث
ایدوب مجارلرہ عائد و قوعا تندن بوجله بی یازیور :

« راقوچی اوغلی دیمکله معروف اورتہ مجار قرالی متقاچ نام قلمدہ
محاصرہ اولندقدہ یچ قرالہ گرفتار و بجدہ قلمبند اولوب بر خدیعہ ایلہ
خلاص بولوب ولایت مجارہ داخل اولدقدہ اہالی مملکت قرالغہ قبول
ایدوب اول کوندن برومنچہ بدکار ایلہ روزوشب جنک وجدالدہ درلر [۲] » .
راقوچی ۱۱۱۵ سنہ ندہ نمچلر علیہہ محاربه بہ باشلامش اما یالکز
ایرہ سی سنہ علی الموم مجارلر کندینہ اشتراک ایتشلر و بو محاربه ۱۱۲۳
سنہ قدر دوام ایتشدر . بویلجہ کتابک دہ بوسنہ لردہ تصنیف ایدلش
اولہ سی یوقاریکی سوزلردن میدانہ چیقار . محتویاتی دینہ عائد اولان بر
کتابدہ بوسطرلرہ احوال و سیاست عالمندن بحث موافق دکلمدہ احتمال کہ بو
کتابک بحنی اوزمان قائم مقام و بالآخرہ صدر اعظم اولان معارف پروردامادا ابراہیم

[۱] عین کتاب ص ۹۴-۹۳

[۲] رسالہ اسلامیہ نام یازمہ کتابدہ . بو کتابک شورادہ بورادہ نسخہ لری
وارددر . مراجعت ایتدیکم نسخہ استانبولہ یرہ باتاندہ اسعد افندی کتبخانہ سندہ
۱۱۸۷ نومرو آتندہ در .

باشانك نظر دفته چارپمش و ابراهيم متفرقه نك مزياتى تقديره كندىنى
طائيفه باشلامش و آندن صكره حاميسى اولمىدر .

ابراهيم متفرقه صحنه وقوعاته ۱۱۲۸ سنه سنده چيقتىدر .
سنه مزبورده دولت عثمانيه ايله آوستريا آراسنده ظهوره كلن محاربه
انسانده مجارلر و بالخاصه براقاچ سنه اول راقوچينك اردوسنده خدمت
ايدن عسكرلر مجارستانك هر طرفندن آقبن آقبن عثمانلى اردوسنه كلهرك
عثمانلىلر ايله متفقاً نجه عليهنه جنك ايمكه مارعت ايتشلا ايدى . مجار
جنراللرندن قونت برچنى ، قونت استرحازى ، ماوياشى ، قونت چاكي ، قونت
فورغاچ و سائرلرى خوتينده طويلانوب پادشاهك امرينه منتظر اولدیلر ؛ اما
ممشوقه وجدانلرى اولان حرتى بر آن اوله ايمكشتابان اولان و صبره
تحميل و مجاللرى قالمایان مجارلر جنكه رغبت ايدوب بلغرادده طويلانديلر .
بونلرک يانته مجارجه بيلن بر ترجان لازم اولدى ، بو خدمته اك موافق
بر آدم ابراهيم افدى ايدى . ابراهيم افدى ۱۱۲۸ سنه نك صوك ايلرنده
فرمان پادشاهى موجبنجه بلغرادده بولدى و سنه مزبورده نك ذى القعدة
سندن برى بو خدمتى ايجون كندويه طرف ميريدن يومى آلتش آتجه
معيشت تعيين اولمىدر [۱] . بو وجهله حكومتك خدمته داخل اولان
ابراهيم افدى عهده سنه ايرتسى سنه ده دخى مهم برايش تفويض اولدى .
۱۱۲۹ سنه نده پادشاهك دعوتى و صدر اعظمك ابرامى اوزره آرتق
مجارلرک حكمدارى راقوچى دخى ممالك عثمانيه به كلش و پادشاه اوئانده
ادرنه ده مكث ايتديكندن كنديسى دخى طوغرو ادرنه به كيشم و [۲]

[۱] طوپقبو سراينده محفوظ اولان حساب دفترليك بريسنده سنه
مزبورده عائد بوسوزلره تصادف اولنور: « ابراهيم انا مجارلويان اوزرنه بلغرادده
مأمور اولوب كندويه معيشت تعيين اولنماظه سائرلرینه تعيين اولدینى اوزره معيشت
تعيين اولنقى رجاسيله استدعاى عنایت ايتکين باتلغیص و فرمان عالی تاریخ مزبوردن
يومى آلتش آتجه معيشت تعيين اولمىدر . »

[۲] راقوچينك باش ماينجيسى ميکش طرفندن يازيلش مکتوبلرده .

اورادہ پادشاہ طرفندن استقبال اولمشیدی . ابراہیم افندی بو زماندہ امر پادشاہی ایلہ راقوچینک یاننہ تمین اولنش و بوندن صکرہ راقوچینک وفاتنہ قدر ہر زمان موسی الہیک یانندہ بولنش و راقوچی ایلہ ادرنہ دن بوغاز ایچندہ کی یکی کویہ و یکی کوبدن تکفور طاغہ کیتشدی .

راقوچی یانندہ ابراہیم افندی ترجانلق و ترچہ کاتبک و ظیفہنی ایفا ایتمش و بو ماموریتی ایچون یومی اللی آچہ تمیناتی راقوچینک یکی کوبدہ اقامت ایئدیکی مدتدہ استانبول کمرکی مالندن و مشار الہیک تکفور طاغہ کیتدیکندن صکرہ ۱۱۳۳ سنہی جامادی الاول غرہ سندن اعتباراً خزینہ عامرہ دن المشر [۱] . بو ماموریتدہ راقوچی قرالک قپوکتخدرندن اولاخروات فرنج و بونک وفاتندن صکرہ پاپای غاشپارانام نجار قپوکتخداسی ایلہ چوق دفعہ صدر اعظم داماد ابراہیم پاشایانہ کیدوب بونک اعتمادینی قازانمنہ فرصت بولمشیدی .

عموماً معلوم اولدینی اوزرہ ۱۱۲۹-۱۱۲۸ سنہ لرنندہ وقوع بولان محاربتدہ عثمانلی اردوسی نمچہ عکریہ مغلوب اولوب پاسارونچہ معاہدہ سندہ دولت عثمانیہ مصالحہنک آغیر شرائطی قبول ایتمکہ مجبور اولدی و راقوچی دخی اگرچہ پادشاہ طرفندن عثمانلی اردوسی ایلہ مجاریتانیہ کوندربلیسی وعد ایلہ دعوت اولنش ایسده و قوعاتک بو حالندہ مجاریستانک استقلالنی احیا ایتمک امیدنی غائب ایده رک نمچہ لولر طرفندن مجاریستاندن فرارہ مجبور ایدلش اولغله عثمانلی ملتنک مسافری صفی ایلہ تکفور طاغندہ اوتوردی [۲] . ابراہیم افندی راقوچی نزدیکہ مأمور ایدلش ایسده بوندن صکرہ چوق ایسی اولمادیقتن اکثر وقتی استانبولده صدر اعظم ابراہیم پاشا یانندہ کچیردی .

[۱] طوبقیوسرایندہ بولنان حساب دفتر لردہ ۱۱۳۳ سنہنک حساباتی آراستہ .

[۲] راقوچینک باش مابینجیسی میکش طرفندن یازلش اون دردنجمی مکتوبدہ .

ابراهیم افندی صدر اعظمك ذكوتی كوردی. صدراعظم عثمانلیار آراسنده علوم و فنون ایله اوروپا مدینتك تعیم ایتدیلمی ایچون آرزوسنی ابراز و اظهار ایتمکه ایدی [۱]. فرانسه سفارتندن عودت ایدن بکرمی سکز محمد چلبی ایله اوغلی سعید افندی - که بالآخره صدراعظم اولان سعید پاشادر - ابراهیم پاشایی تشویق ایدیورلردی .

ابراهیم افندی بومقصوده نائل اولق ایچون صدراعظمه بر مطبعه نك تشکیل و تأسیسی حقنده سعید افندی ایله برابر مراجعت ایتدی ، صدر اعظم تصویب ایدوب اجراسنی امر ایتدی و بوخصوص ایچون ابراهیم افندی به کفایت مقداری پاره دخی ویردیکندن ابراهیم افندی و یانه دن حکا کلر ایله حروفات دوکمه جیلری و مطبعه جیلری کتیردوب ایشه باشلامق ایتدی . اما غیر مأمول اوله رق عمانته اوغرادی . بوکا دائر ابراهیم افندی دوستلرندن دوسوسور بویله یازیوردی : « بومملکتده طریق علمیه رجالی ذی نفوذ اولغله بو اختراع جدیده بر درلو جواز ویرمدیلر . مطبعه نك مسلمانلر آراسنده استعمال اولنمانسی صدراعظمه علی التکرار عرض ایتدیلر و لزومندن فضله کتابلرک میدان تداوله وضع ایتدی ایله آسایش عمومی و معاملات دینه به اختراع مذکورک تهلکه لی اولاجتی ذکر ایتلردر [۲] » .

استنبولده اوزمانلر یوزلرجه آدمک معیشتلری یالکز کتابلرک استناخی و یازیسی اولمایانلرک مکتوبلرخی یازمق خصوصه منحصر ایدی . بونلرده مطبعه نك کشاندن متضرر اوله جقلرندن و مدار معیشتلرخی غائب ایده . جکلرندن خائف اولدقلرندن مطبعه نك تأسیسندن خوشودا اولادیلر . بونلر صدراعظمک مطبعه بی التزام ایتدیکنی کورنجه دین مینک محافظه سی بهانه سیله عوامی مطبعه علیه تشویق ایتمکه باشلادیلر . فعلاً بر آرز پاتردی و چوق دیدی قودی اولدی . آرتق بونلره طرفدارلرخی تنکین ایتک ایچون

مناع شرعی فی متضمن فتوای شریفہ اولمادجہ هیچ بر کتابک طبع اولمایہ جفتی وعد ابتدیلر و بوجہله مطبعہ ۱۱۳۹ سنہندہ ابراہیم افندیکن کندی اوندہ ایشہ باشلادی [۱].

بومطبعہدن برنجی دفعہ چیقیش کتابلر شدی دخی معلومدر. بونلرک نسخلری استانبول کتبخانہ لرنده دخی بولنور. بوسیدن بونلردن تفصیلاً بحت ایتمک، سوزسویلمک لزومسز کورینور. تفصیلات آرزو ایدنلر و باخصوص مطبعہ کسادی حقدہ معاعدہ اعطائی امر فتوی ایلہ خط ہایون صورتی کورمک دیلہ یلر انجمنسز اعضای معاونہ سندن عثمان فرید بکک ہ نوسال عثمانی ہ نہ مراجعت بیورسونلر. بومطبعہدہ فرانسلرک استعمالی ایچون برعثمانلی صرف ونحو کتابی دخی طبع اولندی. بونک مؤلفی فرانہ سفارتک اوزماندہ کی باش ترجانی موسیو دولاریہ ایدی [۲].

مطبعہنک کساددن ایکی اوج نہ سوکرہ استانبولہ وقوع بولان فتنہ اٹانسدہ صدراعظم ابراہیم پاشا قتل اولنوب مطبعہنک و تجددک الکیوک حامیسی ضایع اولدی. مطبعہ، ایشہ دوام ایتمسز ایشہدہ مطبوع کتابلر پک آز ساتلیدی و ابراہیم افندی دوستی دوسوسورہ مطبعہنک وارداتی پک آز اولدیقندن شکایت ایتمسز در [۳].

ابراہیم افندی یالکز مطبعہنک وارداتندن معیشتی کسب ایتمکہ مجبور دکلیدی؛ زیرا راقوچی یانسدہ ترجانلق مأموریتی محافظہ ایدوب یومی تعیینی خزیئہ عامرہدن منتظماً آلدی. ابراہیم افندی وفاکارانہ خدمتی ایلہ راقوچینک اعتمادینی دخی قازاندی. راقوچی ۱۱۴۷ سنہندہ

[۱] عین کتاب ۶۵ ص

[۲] دوسوسور یازدینی اوزرہ بو صرف ونحو کتابی پک آز نسخہ لردہ طبع اولندی. بلکہ استانبولہ شدی هیچ بردانہ سی بولنور. دوسوسور کندی نسخہ سی ۱۷۵۹ سنہندہ لوزان (Lausanne) آقاده میسنک کتبخانہ نہ ہدیہ و بردیکنی یازبور.

[۳] عین کتاب ص ۹۵

وقاتندن اول صدر اعظم علی پاشایه یازدینی وداعنامه سنده بوسوزلر بوتور:
 « پادشاهك غایته خصوصاً بنم وفاکار ترجمان ابراهیم افندی پی
 تودیع ایدرم .» [۱] راقوچینك وقاتندن صکره دولت عثمانیه ایله آوستریا
 آراستده یکیدن وقوع بولان محاربه ده ابراهیم افندی طوب عربه جیلری
 کابی اولدی [۲] و ترک عکری ایله محاربه به کیدن بحارلرک تخریری
 کندینه تفویض اولندی . بو محاربه ده اورشوه قلمه سنک نجه لولر
 طرفندن ویره ایله تسلیمی ایچون مکالمه به ابراهیم افندی کوندر بلسدر [۳].
 ابراهیم افندی محاربه دن استانبوله دونوب آذربمدتن صکره وفات
 ایلس، وقاتنده ترکسی صائیه مایان پک چوق کتابلردن عبارت بولمش
 ایدی [۴]. ابراهیم افندی کندی حیاتنده تشبثاتک نمره سنی ماده کوزمه
 موفق اولمادی و بعض کره مایوس اولمغه باشلادی، اما شمیدیکی حالده کوزل
 نتیجه لرینی کور یورز وان شاه معارفک تمیمی ایچون بوندن صکره دخی
 بیوک خدمت ایده جکدر. عثمانیلرک معناً تعالیسنه یاردم ایدن و ایده جک
 اولان بوفانده لی اختراعی بومملکتده تأسیس ایدن بحار وطنداشمک یاد
 جیلنی احیا ایتمک اجتنار ایتم .

بحار مورخلرندن

دو قتور قاراچون

- [۱] میکسک مکتوبلری [17-levé] Mikes, Törökországi levelei.
 [۲] طوبقیوسرا بنده محفوظ بولان جاپات دفترلرند. ۱۱۵۰ سنه حابلری:
 [۳] میکسک مکتوبلرند. 139-level. Mikes, Törökországi levelei.
 [۴] ۹۳ ص De Sausoure, Törökországi levelei.

